

498.

Certe

Schepensbank

In een schrijven van de deken van Antwerpen aan de elect van Luik van 9 juli 1249 verhaalt eerstgenoemde, dat Yda, dochter van de edelvrouwe Berta van Oerle, en haar man Jan van Dorne éénderde deel van de tiende van OURLE voor 100 mark hadden verkocht aan het klooster van Postel voor SCABINIS DE OURLE (OB 235).

Op 24 juni 1254 oorkondt Hendrik III, hertog van Brabant, dat Ingelbert van Olfghate, ridder, en zijn vrouw Helyane een allodium in de parochie URLE voor de schout van 's-Hertogenbosch, SCABINIS DE ERSELE en andere hertogelijke mannen hadden verkocht aan het klooster Postel (OB 254).

Of uit deze akte de conclusie getrokken moet worden, dat Oerle dan tot de bank van Eersel behoorde, lijkt mij niet juist. Ook schepensakten van Oerle m.b.t. Steensel (1506, AP ch. Steensel 7) of Riethoven (1511, AP ch. Oerle 49) betekenen nog niet dat die dorpen behoorden tot de schepensbank van Oerle !

Ná 1249 dateert de oudste schepensakte van Oerle van 18 september 1339 (AP ch. Wintelre 1). Hierin is sprake van het feit, dat schepenen van Oerle iemand hadden "gewijst" in een vonnis "bij maninge des richters" en er is sprake van de tijd toen Jordan Brant onderrentmeester OP KEMPELANT en knaap van de rentmeester van 's-Hertogenbosch was. Daar deze persoon niet in het oorkondenboek tot 1312 wordt genoemd moet dit optreden van de schepenen van Oerle dan ook tussen 1312 en 1339 worden gedateerd !

Toch kan indirect het bestaan van een schepensbank vóór 1312 naast de akte van 1249 worden aangetoond door het voorkomen van een MENSURE LEGALIS DE OURLE in 1309 (OB 787). Zo wettige plaatselijke maat kan slechts bestaan als er een jurisdictie aanwezig is !

Deze maat wordt verder genoemd in 1331 (Taxandria 1915,82), 1335 (HGDB 203a) en 1340 (AP ch. Oerle 13).

Oerle had een hertogelijke schepensbank (1400), die te hoofde ging te 's-Hertogenbosch (1430)(Byl,287). In 1400 wordt een zoon van de koster van Blaarthem, die schoenen had gestolen te EERSEL "gheyffent" voor schepenen van Oerle (Byl,173 nt.1

en in 1405 beveelt Anton van Brabant de ontvanger-generaal van Brabant aan Nicolaas van Batenburg, schepens van Brussel, een som van 10 Hollandse gulden te betalen voor uitgaven, die hij in de maand maart had gedaan op bevel van de hertog, toen hij met anderen te OERLE was om het lichaam van een man van het rad los te maken, die was geëxecuteerd door de schout van 's-Hertogenbosch (Verkooren III,8054).

Op 30 oktober 1383 beveelt hertog Wenceslaus de officieren ten platte lande, dat zij in het bijzonder binnen drie dagen na de "calange" rechtsingang zullen verlenen (AAO&M 15). Op 10 juli 1387 verleent hertogin Johanna o.a. aan Oerle het recht tot het kiezen van schepenen (Sassen dB 248).

Op 24 juli 1546 worden de costuimen en gebruiken van de vrijheid en dingbank van Oerle op schrift gesteld. De bank gaat te hoofde in 's-Hertogenbosch, alhoewel zij verschillende costuimen hebben. De schout van Kempenland of zijn stadhouder zet op St.Bavodag 7 nieuwe schepenen. Na driekoningen wordt in de kerk een jaargeding geleid, die drie genechten staat (Costuimen art. 1-3). Een niet in de gedrukte costuimen opgenomen deel is bekend uit een extract, dat door de wethouders van Oerle op 24 november 1606 werd gegeven aan DE BANK VAN ZEELST en DE BANK VAN VESSEM, die tot de oude bank van Oerle behoorden. Een ingezetene van Oerle, die erferissen, akkerlanden of weilanden buiten Oerle in een ander dorp onder de oude bank bezit en die hij en zijn voorouders van oude tijden af met zijn goederen, die onder Oerle liggen, hebben gebruikt als oude stokgoederen, betaalt de dorpslasten, kommer en contributiën van die goederen binnen Oerle ! (AP, map Oerle).

Het rechterlijk archief vangt aan in 1508 (RAO 263).

Eers. in 1562 staat er in een schepensakte van Oerle "schepenen der vrijheid en dingbank van Oerle" i.p.v. schepenen van Oerle (AP ch. Oerle 56).

Omvang van de oude bank van Oerle

Hiervoor bij de houtschat hebben wij al gezien, dat Oerle, Knegsel, Vessem en Wintelre in 1628 worden genoemd als behorende tot de oude dingbank van Oerle, terwijl hiervoor bij de schepenbank in 1606 de costuimen worden doorgegeven aan de bank van Vessem (met Wintelre en Knegsel) en de bank van Zeelst (met Veldhoven en Blaarthem), beide behorende tot de oude bank van Oerle. Daar Oerle zowel in 1606 als in 1628 is gecombineerd met Meerveldhoven, zal ook laatstgenoemd dorp hebben behoord tot de oude bank !

Oerle, Meerveldhoven, Vessem, Wintelre en Knegsel, Zeelst, Veldhoven (Zonderwijk) en Blaarthem vinden wij ook terug in het oudste schepenprotocol van Oerle over de jaren 1508-1513, het enige dat bewaard is gebleven van de oude bank (RAO&M 263). Naast deze plaatsen vindt men in dit protocol ook gegevens over Riethoven, Bladel en Kerkcasteren.

Het gebied van de oude bank komt overeen met het gruitgebied van Oerle (zie aldaar) en ook met de cijnskring Oerle in 1340 (CDC 45038,41-41v). In laatstgenoemde kring worden ook randgemeenten genoemd (Waalre, Strijp, Gestel en Riethoven (Broekhoven)).

Naast deze gegevens zijn er nog incidentele schepenakten van Oerle, die betrekking hebben op (in volgorde van ouderdom):

- Oerle vóór 1249 (OB 235), 1340 (AP ch. Oerle 13) enz.
- Wintelre 1339 (AP ch. Wintelre 1), 1341-1546 (id. 2-8).
- parochie Beerse 1342 (PG 9).
- parochie Westelberse 1344 (Erens IV,885).
- Zeelst 1347 (AP ch. Oerle 13), 1356 (van Rooij III,49).
- Knegsel 1353 (AP ch. Oerle 28).
- Zonderwijk (Veldhoven) 1353 (van Rooij III,49), 1393-1555 (AP ch. Vdh 12-26)
- Valkenswaard 1394: verklaring oude mannen over molen Venbergen (AP ch. Vw 4).
- Meerveldhoven 1473 (PG 193a).
- Blaarthem 1474 (AP ch. Blaarthem 1-2).
- Steensel 1506 (AP ch. Steensel 7).
- Riethoven 1511 (AP ch. Oerle 49).

Daar Steensel en Riethoven niet tot de oude bank behoren en een verklaring over iets voor willekeurig welke schepenbank kan plaatsvinden (molen Venbergen), kun-

nen de late vermeldingen van Meerveldhoven en Blaarthem (1473-1474) er op wijzen, dat ook deze plaatsen niet tot de oorspronkelijke oude bank hebben behoord !

Toch wijzen de gegevens over het gruitgebied en de cijnskring wèl in die richting, terwijl ook het voorkomen van de maat van Oerle in die dorpen, t.w. te Meerveldhoven in 1389 (BP 1178,103v) en te Blaarthem in 1458 (vBavel 1033) in die richting wijzen !

Met genoemde 8 plaatsen belanden wij dan ook in de literatuur. Gramaye deelt in 1610 mee, dat tot 1560 8 dorpen uit de omtrek tot de bank van Oerle behoorden terwijl Van Oudenhoven in 1670 meedeelt, dat te Oerle 8 dorpen recht plachten te horen, die in 1560 daarvan zijn afgescheiden en eigen rechtbanken hebben gekregen. Binnen genoemde 8 moet echter Oerle zelf zijn begrepen !

Schepenbankszegel

Hebben wij hiervoor al verhaald, dat het schepenbanks/vrijheidszegel van Oerle is verleend door hertog Jan II van Brabant (1294-1312), de eerste afdrukken van dit zegel zijn te vinden aan de vriendschapsverdragen van de steden en vrijheden van Brabant van 8 maart 1355 en 18 februari 1372 (Uyttebrouck, 443). Dit zegel wordt in 1529 (RANB, CA 1913 nr. 1) en 1623 (PG 516) nog gebruikt. In de 17e of 18e eeuw is een nieuw stempel gesneden met dezelfde afbeelding en dezelfde tekst, echter véél primitiever dan het oude stempel !

Het zegel stelt een EIK voor, waaraan een schild hangt met 4 leeuwen (=Brabant-Limburg) en het omschrift luidt: Sigillum commune libertatis de Oerle, aldus Gramaye (p. 49) en Van Oudenhoven (1649, p. 28-29; 1670, p.). Het werkelijke randschrift luidt: + S'COMVNE LIBERTATIS D'SANDOERLE (1355, CvV pentek.).

De oorkonden van schepenen van Oerle zijn zeker m.b.t. de 14e, 15e en 16e eeuw gezegeld met de persoonlijke zegels van (twee) schepenen (AP, diverse ch.).

Gemeentewapen

Op 16 juli 1817 wordt de gemeente van Oerle BEVESTIGD in het bezit van het volgende wapen: zijnde van lazuur, beladen met een kruisstreep en gekantonneerd met vier staande leeuwen, alles van goud. Het schild ter regterzijde verzeld van een boom in zijn natuurlijke kleur (afb. diploma in De Bont II, t.o.p. 758; zie ook PG 1689).

VAN WEGE DEN KONING.

DE HOOGE RAAD VAN ADEL, gebruik makende van de magt aan

denselven verleend, bij besluit van den 20ten Februarij 1816, bevestigt bij

dezen de Gemeente van *Becht*.

ingevolge het, door heeraar gedaan verzoek, in het bezit van het navolgende Wapen:

Synd. van Lauer, Becht
gedaankend met een staar
schiedt het vgl. bijgevoerd en
met een kruisling en
Luimant, alle van goet. - Set
en Beem in zwa nalen gete Akor.

Gedaan in *SENARENHOB* den *20*sten *Febr.* 1816.

Ant. J. J. J.

TER ORDONNANTIE VAN DEN HOOGEN RAAD.

De Heere van Lauer